

ศักยภาพการผลิตและการส่งออกมังคุด

ปราณี จิตกรณกิจศิลป์*

1. คำนำ

มังคุดมีอยู่พันธุ์เดียว แต่แตกต่างกันที่ขนาดของผล และยังเป็นที่ยอดนิยมของชาวต่างประเทศด้วย จนได้รับการขนานนามว่าราชินีแห่งผลไม้ (Queen of Fruits) มังคุดเป็นไม้ผลที่มีอายุยืน บางต้นอายุยืนถึง 200 ปี แต่เป็นไม้ผลที่เติบโตช้า อายุ 7-10 ปี จึงจะให้ผล และให้ผลในปริมาณเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้น แต่ละปีมีมูลค่าการส่งออกมังคุดของประเทศไทยเพิ่มขึ้นทุกปี มังคุดจึงเป็นผลไม้ที่น่าสนใจ และควรสนับสนุนในการผลิตและการตลาดอย่างยิ่ง ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-2534) จึงได้บรรจุมังคุดเป็นผลไม้ที่รัฐบาลควรให้ความสนับสนุนชนิดหนึ่ง

2. พื้นที่เพาะปลูกและจำนวนผลผลิต

ในการเลือกพื้นที่ปลูกนั้น นอกจากดินที่อุดมสมบูรณ์ดีแล้ว ยังจำเป็นต้องเลือกพื้นที่ที่มีระดับน้ำฝนไม่น้อยกว่า 60-80 นิ้วต่อปี และมีน้ำรดได้เพียงพอในฤดูแล้งโดยไม่ขาดแคลน ถ้าไม่มีน้ำพอจะไม่ได้ผลตามที่ต้องการ ถ้าปลูกในถิ่นที่มีฝนน้อยหรือมีความชื้นในอากาศต่ำแล้ว จำเป็นต้องปลูกไม้พี่เลี้ยงช่วย

แหล่งที่ปลูกมังคุดที่สำคัญของประเทศไทย สามารถเรียงตามลำดับได้ดังนี้

- ภาคใต้ ได้แก่ ชุมพร นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ตรัง นราธิวาส และพังงา
- ภาคตะวันออก ได้แก่ จันทบุรี ระยอง ตราด ปราจีนบุรี และชลบุรี
- ภาคเหนือ ได้แก่ อุตรดิตถ์ และเชียงราย
- ภาคกลาง ได้แก่ สิงห์บุรี และนนทบุรี
- ภาคตะวันตก ได้แก่ ประจวบคีรีขันธ์

จากสถิติพื้นที่เพาะปลูกมังคุด ปี 2529-2530 ตามตารางที่ 1 ของกรมส่งเสริมการเกษตร สรุปได้ว่าพื้นที่เพาะปลูกมังคุด ภาคใต้มีพื้นที่รวม 55,936 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 66.26 ของพื้นที่ปลูกทั่วประเทศ ภาคตะวันออกมีพื้นที่ปลูกมากเป็นอันดับสอง คือ มีพื้นที่รวม 27,622 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 32.72 ของพื้นที่ปลูกทั่วประเทศ นอกจากนี้ในภาคเหนือและภาคกลางอีกเล็กน้อย

*รองศาสตราจารย์ คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ประมาณร้อยละ 0.16 และ 0.84 ตามลำดับ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกมีพื้นที่ปลูกน้อยมากไม่ถึงร้อยละ 1

สำหรับจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตสำคัญซึ่งป้อนมังคุดสู่ตลาด ได้แก่ ชุมพร ซึ่งมีพื้นที่ปลูก 21,991 ไร่ ผลผลิต 19,695 ตัน เทียบกับพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ 84,423 ไร่ ผลผลิตรวมทั้งประเทศ 64,562 ตัน พื้นที่ปลูกของจังหวัดชุมพรจะเป็นร้อยละ 34.06 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ผลผลิตเป็นร้อยละ 30.51 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ โดยพื้นที่ปลูกกว่าร้อยละ 70 อยู่ในเขตอำเภอหลังสวน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ปลูก 15,224 ไร่ ผลผลิต 16,435 ตัน เทียบกับพื้นที่ปลูกและผลผลิตรวมทั้งประเทศแล้วจะคิดเป็นร้อยละ 17.93 และ 25.46 ตามลำดับ จังหวัดอื่น ๆ ที่มีการเพาะปลูกมากรองลงมาเป็นลำดับ ได้แก่ นครศรีธรรมราช ระยอง สุราษฎร์ธานี ตรัง นราธิวาส

ตารางที่ 1 : พื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตมันฝรั่งประจำปี 2529/2530

ภาค/จังหวัด	พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด (ไร่)			พื้นที่เสียหายโดยสิ้นเชิง (ไร่)			พื้นที่เพาะปลูกที่เหลือ (ไร่)			ผลผลิตรวม กก.	กก./ไร่/ปี
	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม	ให้ผลแล้ว	ยังไม่ให้ผล	รวม		
รวมทั้งประเทศ	61,635	22,788	84,423	52	31	83	61,583	22,757	84,340	64,562,080	1,048
1. ภาคเหนือ	87	44	131	-	-	-	87	44	131	31,690	364
2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4	4	8	4	1	5	-	3	3	-	-
3. ภาคกลาง	700	12	712	-	-	-	700	12	712	371,000	500
4. ภาคตะวันออก	19,456	8,166	27,622	-	-	-	19,456	8,166	27,622	23,797,360	1,223
5. ภาคตะวันตก	10	4	14	-	-	-	10	4	14	5,800	580
6. ภาคใต้	41,378	14,558	55,936	48	30	78	41,330	14,528	55,858	40,356,230	976

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำหรับในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-2534) นั้น รัฐบาลได้มีแผนขยายการผลิตมังคุดให้มากขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายการผลิตไว้ในตารางที่ 2 รวมทั้งเป้าหมายผลผลิตไว้ในตารางที่ 3

3. ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทน

ตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าต้นทุนการผลิตมังคุดต่อไร่โดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 3,000 บาท/ไร่/ปี ในจำนวนต้นทุนดังกล่าวพบว่าค่าวัสดุอื่นได้แก่ต้นพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และค่าน้ำมันเชื้อเพลิงมีมูลค่าเป็นอัตราส่วนสูงสุด นอกจากนี้จะพบว่ามังคุดเริ่มให้ผลผลิตในปีที่ 7 แล้วให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปีที่ต่อ ๆ มา ทำให้รายได้เริ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปีที่ 8 เป็นต้นไป ส่วนกำไรที่ได้นั้นก็เริ่มได้รับตั้งแต่ปีที่ 8 เป็นต้นไป เป็นจำนวนเงิน 1,600 บาท/ไร่/ปี และ 5,900 บาท/ไร่/ปี ในปีที่ 9 ตลอดจน 7,500 บาท/ไร่/ปี ในปีที่ 10 จะเห็นได้ว่าจากการที่ผลผลิตเพิ่มขึ้นในอัตราสูงในปีหลัง ๆ ทำให้กำไรเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วอย่างเห็นได้ชัด

ตารางที่ 2 : แสดงเป้าหมายการผลิตมังคุดตามแผน 6 (2530-2534)

ภาค	พื้นที่ปลูกทั้งหมด (ไร่)					พื้นที่ให้ผลแล้ว (ไร่)				
	2530	2531	2532	2533	2534	2530	2531	2532	2533	2534
ภาคเหนือ	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500	660	680	720	740	740
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ภาคกลาง	1,200	1,190	1,180	1,170	1,160	560	560	560	560	560
ภาคตะวันออก	23,500	24,000	24,500	25,100	25,550	15,500	16,000	16,500	16,800	17,000
ภาคตะวันตก	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ภาคใต้	55,200	55,800	56,500	57,000	57,500	46,500	47,500	48,000	48,700	49,500
รวมทั้งประเทศ	81,400	82,490	83,680	84,770	85,710	63,220	64,740	65,780	66,800	67,820

ตารางที่ 3 : แสดงเป้าหมายผลผลิตมังคุดตามแผน 6 (2530-2534)

ภาค	ผลผลิตรวม (ตัน)					ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)				
	2530	2531	2532	2533	2534	2530	2531	2532	2533	2534
ภาคเหนือ	211	231	260	280	300	320	340	360	380	400
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ภาคกลาง	392	397	400	405	410	700	709	714	723	732
ภาคตะวันออก	15,500	6,800	18,100	19,300	19,500	1,000	1,050	1,100	1,150	1,150
ภาคตะวันตก	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ภาคใต้	44,100	45,600	46,500	47,700	49,500	950	960	970	980	1,000
รวมทั้งประเทศ	60,203	63,028	65,260	67,685	69,710	952	973	992	1,013	1,028

ตารางที่ 4 : ต้นทุนการผลิตและรายได้จากการปลูกมังคุด พื้นที่ 1 ไร่
จำนวนต้นเฉลี่ย 16 ต้น/ไร่ (10 × 10 ม.)

หน่วย : บาท

รายการ	ปีที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ต้นทุนการผลิต										
1. ค่าวัสดุ											
- ค่าต้นพันธุ์		750	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- ค่าปุ๋ยเคมี-ปุ๋ยคอก		200	300	300	400	400	500	800	800	1,000	1,000
- ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช		300	300	300	300	500	500	500	700	700	700
- ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง		500	500	500	500	500	700	700	700	1,000	1,000
2. ค่าจ้างแรงงาน											
- ค่าเตรียมดิน		300	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- ค่าปลูก		250	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- ค่ากำจัดวัชพืช		500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
- ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต		-	-	-	-	-	200	400	500	500	500
3. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวมต้นทุนการผลิต (บาท)		2,800	1,600	1,600	1,700	1,900	2,400	2,900	3,200	3,700	3,700
รวมผลผลิต (กก./ไร่)		-	-	-	-	-	-	160	480	960	1,120
รายได้ (บาท)		-	-	-	-	-	-	1,600	4,800	9,600	11,200
กำไร (บาท)		-	-	-	-	-	-	-	1,600	5,900	7,500

ที่มา : งานไม้ผล กองส่งเสริมพืชพันธุ์ กรมส่งเสริมการเกษตร

หมายเหตุ 1. ราคาผลผลิตเฉลี่ย 10 บาท/กก.

2. จุดคุ้มทุนประมาณปีที่ 14

3. จะให้ผลผลิตเต็มที่ตั้งแต่ปีที่ 10 ขึ้นไป

4. การแปรรูปมังคุด

มังคุดสามารถนำมาแปรรูปได้ดังนี้คือ มังคุดแก้ว มังคุดกระป๋อง มังคุดกวน อัดมังคุดและแยมมังคุด ในจำนวนดังกล่าวมีเพียงมังคุดกระป๋องเท่านั้นที่มีการส่งออกไปยังต่างประเทศ

ในการผลิตมังคุดกระป๋องนั้นได้เริ่มทำกันมาเมื่อไม่นานมานี้เอง ขณะนี้มีโรงงานที่ทำการผลิตมังคุดในน้ำเชื่อมกระป๋องเพียง 2 โรงเท่านั้น โดยมีกำลังการผลิตเกินกว่า 100 ตัน มังคุดที่โรงงานรับซื้อจะมาจากทั้งภาคใต้และภาคตะวันออก

5. ตลาดของมังคุด

5.1 ตลาดภายในประเทศของมังคุด ในการขายมังคุดสดนั้นมีการคัดขนาดและคุณภาพดังนี้

- มังคุดเกรด 1 มีขนาดผลระหว่าง 8-12 ผลต่อ 1 กก.
- มังคุดเกรด 2 มีขนาดผลระหว่าง 13-18 ผลต่อ 1 กก.
- มังคุดเกรด 3 มีขนาดผลตั้งแต่ 19 ผลขึ้นไปต่อ 1 กก.

ส่วนราคาจำหน่ายมังคุดทั้งในสวนภาคใต้และภาคตะวันออกจะมีระดับใกล้เคียงกัน ยกเว้นสวนที่มีการบำรุงรักษา มีการเก็บเกี่ยวอย่างถูกวิธี มีการคัดคุณภาพของผลมังคุด มีการทำความสะอาดผิวและกำจัดแมลงติดค้างในผลมังคุด โดยเฉพาะผลมังคุดเพื่อการส่งออกจะสามารถจำหน่ายมังคุดได้ดีเป็นพิเศษ การกำหนดราคาขายของเกษตรกรขึ้นกับปริมาณผลผลิตและความต้องการของตลาด ตลอดจนคุณภาพของผลผลิตในแต่ละปี

ตารางที่ 5 แสดงราคาขายส่งมังคุดซึ่งได้จากการสำรวจ ณ ตลาดมหานาค ปากคลองตลาด และตลาดดอนเมืองพัฒนา จะเห็นได้ว่าสำหรับมังคุดเกรด 1 แล้ว ในปี 2529 มีราคาขายส่งสูงสุด กก.ละ 17.50 บาท และต่ำสุด 10.50 บาท ราคาเฉลี่ย กก.ละ 13.05 บาท ส่วนปี 2530 ราคาขายส่งสูงสุด กก.ละ 19 บาท ต่ำสุด กก.ละ 14.50 บาท หรือสูงขึ้น 28.35% สำหรับราคาขายมังคุดเกรด 2 นั้นเฉลี่ยทั้งปี กก.ละ 11 บาท ในปี 2529 และ 13 บาท ในปี 2530 สูงขึ้น กก.ละ 2 บาท หรือ 18.18%

ตารางที่ 5 : ราคาขายส่งมั่งคุดในตลาดกรุงเทพฯ ปี 2529 และ 2530

ปี	เดือน	บาท/กิโลกรัม											
		ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2529													
	เกรด 1	-	-	-	-	17.50	14.83	11.50	10.50	11.50	12.50	-	13.05
	เกรด 2	-	-	-	-	15.00	12.50	10.00	9.50	9.50	9.50	-	11.00
2530													
	เกรด 1	-	-	-	-	19.00	17.50	17.50	17.50	14.50	14.50	-	16.75
	เกรด 2	-	-	-	-	15.50	14.50	13.50	13.50	10.50	10.50	-	13.00

ที่มา : กรมการค้าภายใน

ตารางที่ 6 แสดงราคาขายปลีกมังคุดในตลาดกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ ในปี 2529 ราคาขายปลีกมังคุดเกรดหนึ่งสูงสุด กก.ละ 16 บาท ส่วนปี 2530 ราคาขายปลีกมังคุดสูงสุด กก.ละ 30 บาท สูงขึ้น 14 บาทต่อกก. หรือ 87.50% ส่วนมังคุดเกรดสองนั้น ราคาเฉลี่ยปี 2529 กก.ละ 11.50 บาท แต่ปี 2530 กก.ละ 16.16 บาท หรือสูงขึ้น 40.52%

ตารางที่ 7 แสดงอัตราส่วนค่าใช้จ่าย ผลตอบแทนในการผลิตมังคุดปี 2530 จากเกษตรกรถึงผู้ค้าปลีก จะเห็นได้ว่าเกษตรกรได้รับผลตอบแทนสูงสุดคือ 60% ของต้นทุน ส่วนผู้ค้าส่งตลาดกรุงเทพฯได้ผลตอบแทนรองลงมา 35.71% แต่ผู้ค้าปลีกและผู้รวบรวมท้องถิ่นได้ผลตอบแทนประมาณ 21.05% และ 20% ตามลำดับ

ตารางที่ 6 : ราคาขายปลีกมุ้งคุดในตลาดกรุงเทพฯ ปี 2529 และ 2530

เดือน ปี	บาท/กิโลกรัม											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2529												
กรกฎาคม 1	-	-	-	-	-	16.00	14.00	12.00	13.00	15.00	-	-
กรกฎาคม 2	-	-	-	-	-	13.75	11.75	10.00	11.00	11.00	-	-
2530												
กรกฎาคม 1	-	-	-	-	30.00	22.50	22.50	19.00	19.00	16.50	-	-
กรกฎาคม 2	-	-	-	-	25.00	17.50	16.50	12.50	12.50	13.00	-	-

ที่มา : กรมการค้าภายใน

ตารางที่ 7 : แสดงอัตราส่วนค่าใช้จ่าย ผลตอบแทน การผลิตมังคุด ปี 2530

เกษตรกร	ต้นทุน	ค่าใช้จ่ายการขาย	รวม	ชาย	ผลตอบแทน	หน่วย : บาท/กิโลกรัม	
						ร้อยละของต้นทุน	ร้อยละของต้นทุน
เกษตรกร (ผลิต)	5	-	5	7-8	3	60	
ผู้รวบรวมท้องถิ่น	8	2	10	12	2	20	
ผู้ค้าส่งตลาดกรุงเทพฯ	12	2	14	19	5	35.71	
ผู้ค้าปลีก	19	-	19	21-23	4	21.05	

หมายเหตุ ค่าใช้จ่ายในการขายประกอบด้วย - ค่าแรงงานคัดขนาด กิโลกรัมละ 0.50 บาท
 - ค่าบรรทุกขนส่ง กิโลกรัมละ 1-1.50 บาท

5.2 ตลาดต่างประเทศของมังคุด

ประเทศไทยมีการส่งออกมังคุดทั้งสดและกระป๋อง แต่ปริมาณการส่งออกน้อยมากเมื่อเทียบกับผลผลิตในแต่ละปี เนื่องจากปริมาณการส่งออกมังคุดลดน้อย จึงมีการรวมรหัสการส่งออกมังคุดไว้กับผลล่อโวคาโด และฝรั่ง สำหรับตลาดมังคุดสดมีตลาดต่างประเทศ 3 ชนิด คือ

- ตลาดหลัก เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ฮองกง และญี่ปุ่น
- ตลาดรอง ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ เยอรมันตะวันตก ฝรั่งเศส และสหราชอาณาจักร
- ตลาดใหม่ ประกอบด้วยสวีเดน แคนาดา สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง

สำหรับคุณสมบัติของมังคุดที่ตลาดต่างประเทศต้องการมีลักษณะดังนี้ คือ

1. ผิวสวยตามธรรมชาติ สะอาด ไม่มีรอยของการทำลายด้วยโรคและแมลง
2. ขนาดตั้งแต่ 100 กรัมขึ้นไป บางประเทศต้องการขนาด 200 กรัมต่อผล
3. ไม่มียางไหลที่เปลือก
4. เปลือกหนาปานกลาง ไม่แข็ง เนื้อมีสีขาว
5. เนื้อต้องไม่ช้ำหรือเป็นเนื้อแก้ว

ในการส่งออกมังคุดไปญี่ปุ่นมักจะเป็นการแช่แข็ง โดยผ่ามังคุดแบ่งครึ่งดูลักษณะภายใน แล้วปิดประคบเปลือกติดรอบด้วยเทปกาชชนิดพิเศษแล้วแช่แข็งที่อุณหภูมิ $(-20)^{\circ}\text{C}$ ส่วนการส่งออกมังคุดไปยังตลาดอื่น ๆ นั้นไม่ต้องแช่แข็ง แต่ต้องผ่านการตรวจสอบจากด่านศุลกากรของประเทศที่นำเข้า

ส่วนการส่งออกมังคุดกระป๋องนั้นมีการผลิตเพื่อส่งออกทั้งหมดโดยมีตราห้อย 4 ยี่ห้อ คือ ตราช้างคู่ลูกโลก ยี่ห้อทองอิงลิ้ง Malee Thai World และ First World มีปริมาณส่งออกปีละ 12,000 ตัน หีบละ 24 กระป๋อง ๆ ละ 20 ออนซ์ ราคาจำหน่ายหีบละ 600-900 บาท สำหรับประเทศผู้นำเข้ามังคุดกระป๋องคือ ไต้หวัน ฝรั่งเศส แคนาดา สหรัฐอเมริกา และซาอุดีอาระเบีย โดยนำมังคุดกระป๋องไปทำผลิตภัณฑ์เพื่อการบริโภคชนิดอื่น เช่น ทำเป็นไอศกรีม เป็นต้น ในขณะที่ประเทศไทยไม่มีคู่แข่งในการผลิตและส่งออกมังคุดกระป๋อง

บรรณานุกรม

กรมการค้าภายใน : รายงานการศึกษาเรื่องมังคุด MANGOSTEENS กองเศรษฐกิจการตลาด
ฝ่ายวิเคราะห์ตลาด 2, 2530

กลุ่มเกษตรสัญจร. : มังคุด ราชินีแห่งไม้มล (QUEEN OF FRUITS)

ฐานเกษตรกรรม. ปีที่ 5 ฉบับที่ 55 พฤศจิกายน 2530. ของนายพิพัฒน์ เชียงหลิว

นิวัฒน์ พันธุ์ : ประสบการณ์การทำสวนมังคุด วารสารชาวเกษตร. เมษายน 2529.
